

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษา “ความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่” มีที่มาและความสำคัญจากการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมือง ซึ่งในยุคกรีกโบราณ ปราชญ์ นักคิด นักปราชญ์ นักปรัชญาทางการเมือง และกวีผู้ยิ่งใหญ่ที่เติบโตในสังคมที่มีสถานะแวดล้อมที่ส่งเสริมให้บุคคลเหล่านั้น มีแนวคิด ทศนคติ บุคลิกภาพและพฤติกรรมที่มีลักษณะที่เรียกว่าพลเมือง (เซนสวร์ เจริญเมือง 2551: 13 – 14) ในประเทศไทยเองภายหลังที่มีการเลิกทาสในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และต่อมาก็มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ.2475 ถือได้ว่าทั้งสองเหตุการณ์เป็น การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคมครั้งใหญ่ของประเทศ โดยเมื่อภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2477 ได้มีความพยายามในการพัฒนาความเป็นพลเมือง จึงมีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) และต่อมาในปี พ.ศ.2479 กรมโฆษณาการ (ในปัจจุบัน คือ กรมประชาสัมพันธ์) ได้มีการผลิตหนังสือชื่อ “คู่มือพลเมือง” ขึ้นมาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองในประเทศ โดยในส่วนของระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาหน้าที่พลเมืองนั้น กลับมีความไม่มั่นคงในหลักสูตร กล่าวคือ บางครั้งก็ถูกยกเลิก บางครั้งก็เป็นการถ่ายถอดในลักษณะบังคับปฏิบัติให้เป็นหน้าที่ไม่ใช่การสร้างจิตสำนึก (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล 2551: 51) ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาล โดยคณะกรรมการแห่งชาติได้มีนโยบายในการสร้างความเป็นพลเมือง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการให้โรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชน มีการเรียนการสอนในรายวิชา “หน้าที่พลเมือง” ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนในระดับอุดมศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัยแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับพลเมืองไว้ในหลายกระบวนวิชาในวิชาพื้นฐานทั่วไปแทบทุกแห่งในประเทศ ซึ่งเนื้อหาหรือประเด็นในการสอนนั้น บางมหาวิทยาลัยมีการเรียนการสอนแทรกในรายวิชาต่างๆ และในบางมหาวิทยาลัยได้มีการกำหนดรายวิชาพลเมืองขึ้น แต่ละสถาบันจะมีทิศทางในการสอนที่ต่างกันไปตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนั้นๆ ซึ่งในส่วนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นั้น ยังไม่พบว่ามียุทธศาสตร์ในลักษณะดังกล่าวเปิดทำการ

เรียนการสอน จึงเป็นที่น่าสนใจว่านักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ จะมีความรู้ความเข้าใจความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับใด ปัจจัยด้านชั้นปีที่ศึกษา และปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ ระดับผลการเรียน ระดับรายรับ และประเภทข่าวที่สนใจ ปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจหรือไม่

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมือง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ข้อมูลที่ได้ศึกษาเป็นการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ศึกษาในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554) สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มีการใช้หลักสูตรมาจนถึงปีการศึกษา 2559 กลุ่มนักศึกษาที่อาศัยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaires) รวมจำนวนทั้งสิ้น 203 คน จากจำนวน 241 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็นทางสถิติ (Non-probability Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับสูง
2. ชั้นปีที่กำลังศึกษาไม่มีผลต่อระดับความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมือง โดยนักศึกษาทุกชั้นปีมีระดับความรู้และความเข้าใจที่ใกล้เคียงกัน
3. รายวิชาเฉพาะในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง ไม่มีผลต่อระดับความรู้ความเป็นพลเมืองของนักศึกษา โดยนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มทั้งที่เห็นว่ารายวิชาต่างๆในหลักสูตรส่งเสริมความรู้ กับรายวิชาต่างๆในหลักสูตรไม่ส่งเสริมความรู้ต่างมีระดับความรู้ที่เท่ากัน
4. รายวิชาเฉพาะ ในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง ดังต่อไปนี้ มีผลต่อระดับความรู้ความเป็นพลเมืองของนักศึกษา โดยนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่ารายวิชาต่างๆในหลักสูตรส่งเสริมความเข้าใจ กับรายวิชาต่างๆในหลักสูตรไม่ส่งเสริมความเข้าใจมีระดับความรู้ที่แตกต่างกัน คือ
 - รายวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, การปกครองท้องถิ่น, การเมืองและการปกครองของไทย 1, การเมืองและการปกครองของไทย 2, แนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม มโนทัศน์ต่ออดีต, นิติปรัชญา, การเมืองและการปกครองในยุโรป, การเมืองและการปกครองในเอเชียใต้, การเมืองและการปกครองของรัสเซีย, การเมืองและการปกครองของสหรัฐอเมริกา, สัมมนาแนวคิดและทฤษฎีการเมือง

5. บัณฑิตส่วนบุคคลด้าน เพศ ระดับผลการเรียน ระดับรายรับ และประเภทข่าวที่ชอบ กับระดับความรู้ความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาพบว่า

1. เพศของนักศึกษาไม่มีผลต่อระดับความรู้ เพราะมีความรู้ความเป็นพลเมืองในระดับสูงเท่ากัน แต่เพศของนักศึกษา มีผลต่อระดับความเข้าใจ ซึ่งเพศหญิงมีความเข้าใจในระดับสูงสูงกว่าเพศชายที่มีความเข้าใจในระดับปานกลาง

2. ระดับผลการเรียนไม่มีผลต่อระดับความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมือง

3. ระดับรายรับไม่มีผลต่อระดับความรู้ความเป็นพลเมือง มีผลต่อความเข้าใจความเป็นพลเมืองโดยระดับรายรับที่สูงกว่าจะมีระดับความเข้าใจที่สูงกว่าระดับรายรับที่ต่ำกว่า

4. ประเภทข่าวที่สนใจไม่มีผลต่อระดับความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมือง

ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาต่อแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อส่งเสริมความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครองสรุปได้ 2 แนวทางคือ

1. การปรับปรุงหลักสูตร/เนื้อหา/สื่อการเรียนการสอน กล่าวคือ นักศึกษาต้องการให้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีการสอดแทรกเนื้อหาเรื่องความเป็นพลเมือง, การเพิ่มหน่วยกิตในบางรายวิชา, การฉาย วิดิทัศน์เรื่องพลเมือง กับการเพิ่มเนื้อหาเรื่องความเป็นพลเมืองใน E-Classroom ไปจนถึงการกำหนดรายวิชาว่าด้วยพลเมืองในหลักสูตร

2. การมีหรือจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา กล่าวคือ นักศึกษาต้องการให้มีกิจกรรมที่จะส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลเมือง คือ การจัดเวทีอภิปราย (Debate) และจัดให้มีกิจกรรม ทำหน้าที่พลเมืองร่วมกับประชาชน

5.2 การอภิปรายและวิเคราะห์ผลการศึกษา

5.2.1 หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554) สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับแนวคิดพลเมือง

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554) สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง เป็นหลักสูตรที่มีการปรับปรุงในปี พ.ศ.2554 และถูกเริ่มใช้ตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จนถึงปีการศึกษา 2559 โดยหลักสูตรมีจุดเด่น 2 ประการ คือ 1.มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านการปกครองระดับท้องถิ่นและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น 2.จัดรูปแบบให้มีสองทางเลือก คือ รูปแบบที่เน้นการประยุกต์ใช้ทฤษฎี และรูปแบบที่เน้นองค์ความรู้ด้านทฤษฎี เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมทางด้าน

การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของสังคม เน้นการ
สร้างบุคลากรที่สามารถสนองตอบต่อความต้องการทั้งภาครัฐและเอกชน

โดยปรัชญาของหลักสูตรได้มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ทั้งทางด้านของทฤษฎีและ
การประยุกต์ใช้ กับมุ่งเน้นให้นักศึกษายึดมั่นในคุณธรรมและมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม
โดยรวม เป็นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม ซึ่งในการกำหนดรายวิชาได้มีการวางแผนให้
ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ในด้านต่างๆ เช่น

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม กำหนดให้นักศึกษาต้องมีคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้สามารถ
ดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างราบรื่น และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งอาจารย์ผู้สอนในแต่ละ
วิชาจะสอดแทรกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักในคุณค่าและคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ และ
ซื่อสัตย์สุจริต มีจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ, การมีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อ
ตนเองและสังคม เคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ขององค์กรและสังคม, การมีภาวะความเป็น
ผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญ, การเคารพ
สิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2. ด้านความรู้ เช่น นักศึกษาต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่สำคัญ
ในเนื้อหาที่ศึกษา สามารถบูรณาการความรู้ในที่ศึกษากับความรู้ในศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และ
สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาด

3. ด้านทักษะทางปัญญา เช่น นักศึกษาสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและอย่างเป็นระบบ
และรู้เท่าทันสื่อและสังคม

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ เช่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
สามารถสื่อสารกับกลุ่มคนหลากหลายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ, สามารถ
ใช้ความรู้ในศาสตร์มาชี้นำสังคมในประเด็นที่เหมาะสม เป็นผู้ริเริ่มแสดงประเด็นในการแก้ไข
สถานการณ์ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม พร้อมทั้งแสดงจุดยืนอย่างพอเหมาะทั้งของตนเองและของกลุ่ม
และมีความรับผิดชอบการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งของตนเองและทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาหลักสูตรจากรายวิชาเฉพาะ จำนวน 102 หน่วยกิต 34
รายวิชา รหัสวิชาขึ้นต้นด้วยหมายเลข 127 ซึ่งเมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาคำอธิบายกระบวนวิชาทั้ง
34 รายวิชาแล้วพบว่าเกือบทุกรายวิชาในหลักสูตร นักศึกษาจะได้เรียนเกี่ยวกับการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตย การต่อสู้เพื่อประโยชน์สาธารณะ การใช้สิทธิและการทำหน้าที่ในฐานะประชากรของ
รัฐ ดังเช่นในรายวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์, ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรมสมัยใหม่,
การเมืองและการปกครองของไทย, การเมืองและการปกครองในยุโรป, การเมืองกับศาสนา และ
การพัฒนาประชาธิปไตย เป็นต้น

เรื่องแนวคิดพลเมืองในงานวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการสรุปแนวคิดโดยอาศัยการประมวลจากนักรัฐศาสตร์เหล่านี้เป็นหลัก คือ อเนก เหล่าธรรมทัศน์, ชเนศวร์ เจริญเมือง และปริญญา เทวานฤมิตรกุล โดยนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ไทยทั้ง 3 คนต่างมีการศึกษาว่าด้วยเรื่องพลเมืองในบริบทการเมืองไทย โดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีพลเมืองมาอธิบายซึ่งทำให้สามารถสรุปความหมายและคุณลักษณะของพลเมือง โดยทั่วไปคือ พลเมืองนั้นนอกจากจะมีหน้าที่เสียภาษีและปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ยังต้องมีบทบาทและอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในฐานะพลเมืองภายใต้รัฐหนึ่งๆ พลเมืองนอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอำนาจทางการเมืองการปกครองแล้ว ยังเข้าใจการใช้อำนาจโดยการเป็นฝ่ายรุกในการเรียกร้องนโยบายและกฎหมายจากรัฐ (อเนก เหล่าธรรมทัศน์ : 2550) ซึ่ง ชเนศวร์ เจริญเมือง ได้ขยายความถึงบทบาทหน้าที่พลเมืองว่า พลเมืองสามารถเป็นทั้งผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ซึ่งมีการอธิบายถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในยุคกรีกโบราณว่า พลเมืองเป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นมาจนนับพันปีแล้ว (ชเนศวร์ เจริญเมือง : 2551) ปริญญา เทวานฤมิตรกุล ได้ระบุถึงคุณลักษณะของพลเมือง คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติโดยย่อ ดังนี้ 1.เคารพผู้อื่น – เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค 2.เคารพกติกา และ 3.มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม และพึ่งตนเอง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล : 2555) อย่างไรก็ตามในการศึกษาของทั้ง ชเนศวร์ เจริญเมือง และปริญญา เทวานฤมิตรกุล มีข้อสังเกตใกล้เคียงกันว่า พลเมืองนั้นไม่ได้เกิดขึ้นอัตโนมัติ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามกฎธรรมชาติ แต่เป็นคุณลักษณะที่เกิดจากการฝึนธรรมชาติ คือการหล่อหลอม กล่อมเกลา และต้องมีการปลูกฝังผ่านกระบวนการที่เรียกว่า การศึกษา (Education) ที่ทำให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้ และฝึกฝนตนเอง ทั้งจากครอบครัว และสถาบันการศึกษา เป็นต้น

หากศึกษาข้อมูลเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการอาจารย์ที่มีบทบาทในการร่างหลักสูตรพบว่า หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554) สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง ไม่ได้มีการระบุกระบวนการวิชาว่าด้วยพลเมืองโดยตรง หากแต่สาระและเนื้อหาความหมายของพลเมืองตามแนวคิดทฤษฎี ไปปรากฏเป็นสาระเนื้อหาในกระบวนการวิชาอื่นที่เป็นวิชาแกนบังคับของหลักสูตร จากการศึกษาคำอธิบายกระบวนการวิชาพบว่า การเขียนกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.) พบว่า เนื้อหาของกระบวนการวิชาหลายวิชามีการระบุเนื้อหาของคำว่า ผลประโยชน์สาธารณะ กระบวนการประชาธิปไตย สิทธิหน้าที่ ความเท่าเทียม กฎหมาย การมีส่วนร่วม ฯลฯ ซึ่งถือเป็นคำสำคัญที่เชื่อมโยงกับความหมายและคุณลักษณะของพลเมืองตามแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนในหลักสูตรฯ ยังมีการระบุคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่มีปรากฏในหลักสูตรว่า “ต้องการบัณฑิต ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองดี รับผิดชอบต่อตัวเอง วิชาชีพและสังคม” (หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554 หน้า 28) ดังนั้นในการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาได้ให้อิสระแก่อาจารย์ผู้สอนสอดแทรกเนื้อหาในแต่ละรายวิชาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่

หลักสูตรกำหนด อาจารย์ประจำแต่ละวิชาจึงต้องมีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้สาระ
เนื้อหาของกระบวนการวิชาต่างๆ ที่รับผิดชอบ บรรลุเป้าหมายและปรัชญาในการผลิตบัณฑิตของ
หลักสูตร

ผู้วิจัยได้ผลการศึกษาที่สามารถตั้งเป็นข้อสังเกตในการวิเคราะห์ได้ว่า ระดับความรู้ความ
เข้าใจของนักศึกษาในแต่ละชั้นปี คือ นักศึกษาทั้งสี่ชั้นปี (รหัส 56 – 59) มีระดับความรู้และความเข้าใจ
ใจความเป็นพลเมืองในระดับสูงเกินกว่าร้อยละ 50 และไม่ได้แตกต่างกัน เมื่อเทียบกับกระบวนการ
วิชาภายในหลักสูตรและการกำหนดตารางการเรียนให้นักศึกษาแต่ละชั้นปี พบว่าชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่
4 มีการเรียนกระบวนการวิชาแกนบังคับเกือบทั้งหมด ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษามีผลมาจาก
กระบวนการเรียนรู้กลุ่มกลางจากสถาบันอื่นๆ ด้วยทั้งสถาบันสังคมภายนอกและสถาบันครอบครัว
หรือแม้แต่วิชาการก่อนที่นักศึกษาจะเข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษา

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีความแตกต่างกันจากการเก็บข้อมูลพื้นที่ภายในขณะและการแจก
แบบสอบถาม พบว่าความแตกต่างที่สังเกตเห็นคือ ในส่วนของพฤติกรรมของนักศึกษาในแต่ละชั้นปี
ที่ชั้นปีที่ 1 กับชั้นปีที่ 4 มีความแตกต่างกันในเรื่องการตัดสินใจและความมั่นใจในการแสดงออกและ
ความเชื่อมั่นต่อการแสดงความคิดเห็นและทำงานในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งน่าจะเกิดจากประสบการณ์
และองค์ความรู้ที่ได้รับในการเรียนการสอน ย่อมส่งผลให้นักศึกษาในหลักสูตร แม้ไม่ได้เรียน
กระบวนการวิชาการเป็นพลเมืองโดยตรงแต่ได้แสดงคุณลักษณะและพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสาธารณะ
ออกมา ดังนั้นสิ่งที่ทฤษฎีและปรัชญาได้ชี้ให้เห็นคือ พฤติกรรมหรือคุณลักษณะของพลเมืองไม่ใช่
เรื่องธรรมชาติและเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากกระบวนการทางการศึกษา ทำให้การบริหารหลักสูตรต้อง
อาศัยทั้งเนื้อหาและการเรียนการสอนเพื่อหล่อหลอมพฤติกรรมและความคิดมากกว่าการให้ท่องจำ
สาระหรือแนวคิดพลเมืองในชั้นเรียน

การวิเคราะห์ระดับความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาในแต่ละชั้นปีที่
ศึกษาในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554) สาขาวิชาการเมืองและการ
ปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาในแต่ละชั้นปีได้นำแนวคิด
ว่าด้วยพลเมือง แนวคิดว่าด้วยการขัดเกลาทางสังคม แนวคิดว่าด้วยหลักสูตรและความรู้และความ
เข้าใจ และหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.
2554 มาประมวลผลและวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่รวบรวมได้ดังนี้

นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความรู้และความเข้าใจในระดับที่ใกล้เคียงกัน แม้จะมี
องค์ประกอบด้านประสบการณ์การเข้าเรียนในรายวิชาเฉพาะในหลักสูตรดังกล่าวที่แตกต่างกัน
โดยเฉพาะชั้นปีที่ 1 กับชั้นปีที่ 4 แต่การประมวลผลจากแบบสอบถามกลับพบว่าไม่มีความแตกต่าง
ของทั้งระดับความรู้และความเข้าใจ อย่างไรก็ตามมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งยังพบว่านักศึกษาที่ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความรู้และความเข้าใจในระดับสูง จึงวิเคราะห์ได้ว่าปัจจัยด้านชั้นปีที่ศึกษาไม่มีผลต่อระดับความรู้และความเข้าใจนั้น เนื่องมาจากสภาพสังคมที่นักศึกษาอาศัยอยู่มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถานศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา และสื่อมวลชน ได้ร่วมกันขัดเกลาแนวคิด ทักษะ ทักษะ ทักษะ รวมทั้งความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษา ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม เช่นเดียวกับที่ ประภาศรี สีหอำไพ (2550) ที่อธิบายว่า ตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคมอื่น(นอกเหนือจากสถาบันการศึกษา) ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ได้ร่วมกันขัดเกลาแนวคิด ทักษะ ทักษะ ทักษะ และความรู้และความเข้าใจวัฒนธรรม และระเบียบ อันเป็นปทัสถานทางสังคม กระทั่งหลอมรวมเข้าไปเป็นความคิดและส่งผลออกมาสู่พฤติกรรม ประกอบกับนักศึกษาอยู่ในวัยที่เรียกว่า วัยรุ่น (Socializing the Youth) อันเป็นวัยที่เหมาะสมต่อการขัดเกลา (จันงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่นๆ(2548)

5.2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาที่ได้ศึกษาในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาที่ได้ศึกษาในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง ได้แบ่งปัจจัยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. ด้านหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554 และ 2. ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ ระดับผลการเรียน ระดับรายรับ และประเภทข่าวที่สนใจ

โดยด้านหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครองนั้น ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่รายวิชาเฉพาะ จำนวน 102 หน่วยกิต ซึ่งจากการประมวลผลแบบสอบถามพบว่ารายวิชาเฉพาะไม่มีผลต่อระดับความรู้ความเป็นพลเมืองของนักศึกษา แต่มีผลต่อระดับความเข้าใจ โดยนักศึกษาที่เห็นว่ารายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรส่งเสริมความเข้าใจกับรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรไม่ส่งเสริมความเข้าใจมีระดับความรู้ที่แตกต่างกันในบางรายวิชา

ส่วนในด้านปัจจัยส่วนบุคคลนั้นพบว่า เพศมีผลเฉพาะระดับความเข้าใจที่เพศหญิงมีระดับที่สูงกว่า และระดับรายรับก็มีผลกับระดับความเข้าใจเช่นกัน

ในประการนี้วิเคราะห์ได้ว่าหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครองนั้นยังไม่ใช่ปัจจัยหลักในการขัดเกลาทางสังคมให้ที่จะส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมือง โดยพิจารณาได้จากความแตกต่างของระดับความรู้และความเข้าใจที่พบความแตกต่างได้เฉพาะระดับความเข้าใจเท่านั้น ถึงแม้ว่าการขัดเกลาทางสังคมโดยสถานศึกษาจะเป็นการศึกษาอบรมตามเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดอย่างมีระบบแบบแผนในทางวิชาการเป็นการขัดเกลาอย่างเป็นทางการก็ตาม (สุคนธ์ทิพย์ โพธิ์บัณฑิต (2548) ฉะนั้นในการขัดเกลาเพื่อให้เกิดความรู้และ

ความเข้าใจความเป็นพลเมืองต้องประกอบด้วยตัวแทนทางสังคมประเภทอื่นร่วมด้วย คือ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ดังที่ ประภาศรี สีหอำไพ (2550) ได้อธิบายว่า ตัวแทนในการจัดกลาทางสังคมอื่น(นอกเหนือจากสถาบันการศึกษา) ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชนได้กันร่วมจัดกลาแนวคิด ทักษะคิด ความรู้และความเข้าใจวัฒนธรรม และระเบียบ อันเป็นปทัสถานทางสังคม กระทั่งหลอมรวมเข้าไปเป็นความคิดและส่งผลออกมาสู่พฤติกรรม ประการต่อมา เพศมีผลต่อระดับความเข้าใจนั้น วิเคราะห์ได้ว่า เป็นผลมาจากประสิทธิภาพของสมองและร่างกาย จึงทำให้นักศึกษาหญิงมีความเข้าใจความเป็นพลเมืองในระดับที่สูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับที่ สุชาติ และวรรณิ โสมประยูร (2541) ได้กล่าวไว้ว่าเพศหญิงจะมีอัตราความเจริญเติบโตทางด้านร่างกายในช่วงอายุ 18 – 21 ปีเร็วกว่าเพศชาย ประมาณ 1 – 2 ปี จึงทำให้เพศหญิงมีพัฒนาการทางร่างกายและสมองเร็วกว่า ดังนั้นในช่วงวัยเดียวกัน เพศหญิง จึงสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาความรู้ทางวิชาการ ได้ดีกว่า ประการสุดท้าย ระดับรายรับ มีผลต่อความเข้าใจความเป็นพลเมือง โดยระดับรายรับที่สูงกว่าจะมีความเข้าใจที่สูงกว่าระดับรายรับที่ต่ำกว่า วิเคราะห์ได้ว่า เศรษฐกิจส่วนบุคคลมีผลต่อความสนใจหรือความใส่ใจต่อเรื่องสังคมส่วนรวม อันเป็นคุณสมบัติของพลเมือง โดยผู้มีสถานะทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าจะให้ความสนใจและใส่ใจต่อเรื่องของสังคมส่วนรวมมากกว่าผู้มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าที่จะมีมุมมองเฉพาะตนเอง อาจสนใจเฉพาะความอยู่รอดของตนเองก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ตามที่ ปภาภัทร อัครางกูร (2550) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจสามารถชี้นำทิศทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวรรณ สุขใหญ่ (2551) ที่พบว่ารายได้ครอบครัวมีผลต่อระดับความเป็นพลเมือง

5.2.3 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจเรื่องความเป็นพลเมืองของนักศึกษาในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครองในอนาคต
จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาทำแบบสอบถาม โดยในตอนที่ 5 ได้ให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจเรื่องความเป็นพลเมืองของนักศึกษา ซึ่งจากการประมวลผลแบบสอบถามสามารถสรุปได้ว่าต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรเนื้อหา และสื่อการเรียนการสอน กับการมีหรือจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมความรู้ดังกล่าว ในประการนี้วิเคราะห์ได้ว่า ในมุมมองของนักศึกษาผู้ถูกจัดกลาให้ความสำคัญกับการจัดกลาทางสังคมของสถาบันการศึกษาที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการและมีแบบแผนตามหลักวิชา เป็นการจัดกลาทางตรงเท่านั้น และเป็นเพียงหนึ่งในตัวแทนทางสังคมที่ทำหน้าที่จัดกลาเท่านั้น โดยแท้จริงแล้วการจัดกลาทางสังคมจะระคนไปทั้งแบบทางตรงและทางอ้อม จากครอบครัว กลุ่มเพื่อน หรือสื่อมวลชนจึงจะมีประสิทธิภาพ ตามที่ จ่านง อติวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่น ๆ (2548) กล่าวว่า การจัดกลาทางสังคมต้องอาศัยตัวแทนสถาบันทางสังคมที่จะเป็นผู้อบรมสั่งสอนทั้ง

ทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นหากประสงค์ให้การขัดเกลาสัมฤทธิ์ผลให้นักศึกษาได้มีความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมือง หรืออาจจะพัฒนาให้มีความเป็นพลเมืองได้ในที่สุด ตัวแทนทางสังคมทั้งหมดต้องสร้างร่วมมือในการขัดเกลาเรื่องดังกล่าวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อป้องกันการสับสนของนักศึกษา ดังที่จางค์ อติวัฒนาสิทธิ์ และคนอื่น ๆ (2548) กล่าวไว้ว่า กลุ่มตัวแทนการขัดเกลาทั้งหลายนั้น จะทำหน้าที่ขัดเกลาในรูปแบบต่างๆอาจเป็นการส่งเสริมหรือขัดแย้งกันก็ได้ และในบางครั้งอาจสร้างความสับสน เกิดความขัดแย้งในจิตใจของนักศึกษาที่ไม่รู้จะเชื่อหรือทำตามผู้ใดฝ่ายใด การขัดเกลาจึงขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมของนักศึกษาประกอบด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

5.3.1 การสอดแทรกเนื้อหาในรายวิชาเพื่อให้บรรลุผลการเรียนตามที่หลักสูตรกำหนด มีประสิทธิภาพในการสร้างความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาควรยึดถือแนวทางดังกล่าวไว้เพื่อใช้วิธีการดังกล่าวขัดเกลาให้นักศึกษาให้เป็นพลเมืองต่อไป หรือใช้เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจองค์ความรู้ด้านอื่นๆ

5.3.2 จากผลการศึกษาพบว่าเพศมีผลต่อความเข้าใจของนักศึกษา ซึ่งในการเรียนรู้และทำความเข้าใจพลเมือง การสร้างความเข้าใจพื้นฐานที่เท่าเทียมกันเป็นเรื่องสำคัญ จึงควรมีการรณรงค์บทบาทหน้าที่ของนักศึกษาในฐานะพลเมืองที่ไม่ได้กำหนดด้วยสถานะทางเพศ

5.3.3 การสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องพลเมือง ควรมีการนำสารสนเทศเครื่องมือทางเทคโนโลยีมาช่วยในการส่งเสริมในกระบวนการเรียนการสอน แต่ในขณะเดียวกันการพัฒนาและส่งเสริมทางพฤติกรรม ผู้บริหารหลักสูตรควรเน้นการฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่นักศึกษา

5.3.4 การปรับปรุงหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ทุกสาขาวิชาให้มีรายวิชาว่าด้วยพลเมืองพร้อมด้วยกิจกรรมตามหลักสูตรที่ถูกรื้อแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อให้ศึกษารัฐศาสตรบัณฑิตได้รับการศึกษาอย่างมีแบบแผนตามหลักวิชาการ ให้มีความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองและมีความเป็นพลเมือง

5.3.5 การสร้างร่วมมือระหว่างตัวแทนทางสังคม เช่น ครอบครัว สื่อมวลชน เป็นต้น กับสถาบันการศึกษาให้มีทิศทางในการขัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับพลเมืองไปในทิศทางเดียวกันสามารถลดความขัดแย้งทางความคิดเรื่องพลเมืองของนักศึกษาได้